

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

VYUŽITÍ SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ PŘI PRACOVNÍM
ZAČLEŇOVÁNÍ OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Vedoucí práce: Mgr. Jan Šesták Ph.D.

Autor: Eva Stroblová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce, kombinované studium

Ročník: třetí

2018

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací These.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Eva Stroblová

„Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Janu Šestákovi Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Svým nejbližším děkuji za jejich trpělivost nejen v období psaní této práce, ale i během celého mého studia. V neposlední řadě děkuji všem sociálním podnikům, které byly ochotny se mnou spolupracovat a poskytly mi rozhovory.“

Obsah

Úvod	6
Teoretická část	8
1 Sociální podnikání.....	8
1.1 Základní definice	8
1.2 Legislativní prostředí	11
1.2.1 Právní forma	11
1.2.2 Vedení účetnictví a daní	14
1.2.3 Zaměstnávání pracovníků.....	14
1.2.4 Zákony související s podnikáním	16
2 Pracovní začlenění osob se zdravotním postižením.....	16
2.1 Osoby se zdravotním postižením.....	16
2.2 Práce a zaměstnávání	18
2.2.1 Princip normalizace, integrace a inkluze.....	18
2.2.2 Význam práce pro člověka se zdravotním postižením	19
2.3 Podpora zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ze strany státu ...	21
2.3.1 Pracovní rehabilitace	22
2.3.2 Příspěvek na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením	23
2.3.3 Chráněný pracovní trh a dohoda o uznání zaměstnavatele za zaměstnavatele na chráněném trhu práce.	23
2.3.4 Společensky účelné místo.....	24
2.3.5 Povinnost zaměstnávat osoby se zdravotním postižením.....	24
2.3.6 Slevy na dani	25
2.4 Podpora sociálního podnikání ze strany EU	25
Praktická část	28
3 Výzkumný proces.....	28

3.1	Kritéria výběru	28
3.2	Výzkumné otázky:	28
3.3	Metodologie výzkumu	29
4	Příklady dobré praxe	29
4.1	1. sociální družstvo VLNA	29
4.1.1	Ověřování atributů sociálního podnikání	30
4.2	Aditus Pro z.ú.	32
4.2.1	Ověřování atributů sociálního podnikání	33
4.3	Pekárna Mezi proudy – sociální podnik	35
4.3.1	Ověřování atributů sociálního podnikání	36
4.4	Diskuse.....	38
	Závěr	41
	Seznam použitých zdrojů:.....	42
	Seznam literatury	42
	Seznam elektronických zdrojů	43
	Použité legislativní normy	44
	Seznam tabulek	45
	Abstrakt.....	46

Úvod

Žijeme v době blahobytu. Lidé nemusí mít strach o živobytí, nabízí se nám zboží a služby, o kterých se našim předkům ani nesnilo. Stát má propracovanou sociální politiku a i ti nejslabší mají možnost zajištění.

Zdálo by se, že je vše v pořádku. Přesto lidé se zdravotním postižením vnímají problémy s pocity týkající se lidské důstojnosti či smyslu života. Potřebují pomoc. A nechtějí, aby to byla pomoc ve formě sociální služby. Chtějí se co nejvíce přiblížit k normálnímu způsobu života. A nedílnou součástí takového života je práce.

A zde vidím nezastupitelnou úlohu sociálního podnikání. Dává lidem s postižením možnost vykonávat smysluplnou práci. S tím je spojeno posílení jejich sebedůvěry, přidává se další rozměr v jejich naplnění smyslu života, umožňuje to jejich růst.

Kromě osobního přínosu pro konkrétního člověka přináší sociální podnikání přínos i pro celou společnost. Do „businessu“ a podnikání se vnáší nový etický rozměr a zároveň se šetří státní prostředky (místo dotací dochází k tvorbě zisku, snížení závislosti na státu), podporuje se rozvoj místní komunity, využívá se místní potenciál a solidarita ve společnosti.

Tématu využití sociálního podnikání, konkrétně při zaměstnávání osob se zdravotním znevýhodněním se věnuji ve své práci. Jejím hlavním cílem je popsat fenomén sociálního podnikání a jeho fungování v České republice. Přitom se soustředím především na podniky, zaměstnávající osoby se zdravotním znevýhodněním.

Dílčím cílem mé práce je představit příklady dobré praxe třech sociálních podniků s různou právní formou podnikání a v různém stupni vývoje podniku. U těchto podniků ověřuji, zda naplňují cíle a znaky sociálního podnikání.

Práce je strukturována do čtyř kapitol. První dvě jsou teoretické – první kapitola je věnována sociálnímu podnikání, jeho definování a legislativnímu prostředí kde se sociální podniky pohybují. Druhá kapitola se soustředí na osoby se zdravotním postižením, jejich vymezení, význam práce. Zároveň jsou zde popsány formy podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením ze strany státu a EU.

Třetí kapitola popisuje výzkumný proces, jeho metodologii, kritéria výběru podniků, výzkumné otázky. Ve čtvrté kapitole jsou popsány výsledky rozhovorů se zástupci vybraných podniků a jsou ověřovány jednotlivé atributy sociálního podnikání.

Závěr je rekapitulací obsahu práce a shrnutí výsledků. V neposlední řadě hodnotí, zda se podařilo dosáhnout vytyčeného cíle. Při psaní své práce jsem vycházela z dostupné literatury a používala jsem aktuální informace z internetu.

Teoretická část

1 Sociální podnikání

Pojem sociální podnikání byl v naší zemi v minulosti neznámý, toto slovní spojení se začalo používat až po roce 2000. Přesto i v daleké historii najdeme myšlenkově podobné jevy. Prvopočátky sociální ekonomiky jsou datovány od poloviny 19. století a souvisí s vývojem zemědělských, spotřebních, výrobních nebo obchodních družstev. Velký rozvoj družstevnictví nastal v období mezi dvěma válkami. Po roce 1948 byl vývoj sociálních družstev výrazně zpomalen, totalitní systém zasahoval do nezávislosti či autonomie rozhodování i těch, které svou existenci ubránily. Po roce 1989 nebyl demokratický režim schopen na starší tradici navázat.¹ Až po roce 2000 nastupuje téma sociální ekonomiky ve formě vzniku drobných firem, skupin či projektů.

1.1 Základní definice

Současná legislativa oblast sociálního podnikání jednoznačně nevymezuje. V odborné literatuře objevují různé definice.

Dánský technologický institut definuje sociální podnik jako „*sociální podnikání je podnikání s primárně sociálními cíli, jehož hospodářský zisk je v první řadě znovu investován do podnikání za stejným účelem nebo do rozvoje místní komunity, spíše než by se jednalo o podnikání s potřebou maximalizovat zisk pro zainteresované skupiny/osoby či vlastníky.*“²

Naproti tomu české autorky Kurková, Francová definují sociální podnik souhrnem charakteristik a to z pohledu pozitivního i negativního vymezení.³

Sociální podnik je:

- *Chce dělat věci jinak, jiná hodnotová motivace*
- *Umí podnikat, podnikání je základem příjmů*

---

¹ Sociální ekonomika. In: *Reparto* [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 2017-10-22]. Dostupné z: <https://reparto.cz/firma/dokumenty/socialni-firma/7-socialni-ekonomika-studie-mpsv/file>

² PORKERTOVÁ, Jitka. Sociální podnikání, obchodní společnosti a družstva [online]. 2014 [cit. 2014-09-18]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jarmila Pokorná. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/220009/pravf_m_a2/

³ KURKOVÁ, Gabriela a Petra FRANCOVÁ. *Manuál: jak založit sociální podnik*. Praha: P3 - People, Planet, Profit, 2012, 41 s. ISBN 978-802-6040-422

- *Většina zisku se vrací zpět do podniku*
- *Respektuje zájmy a potřeby svých zaměstnanců*
- *Zpravidla zaměstnává znevýhodněné osoby (není podmínkou)*
- *Je nezávislý*
- *Spolupracuje s místní komunitou, chová se partnersky*

Sociální podnik není:

- *Podnik, který se za sociální označí*
- *Není to každý společensky odpovědný podnik (CSR)*
- *Není to NNO co si přivydělává prodejem výrobků*
- *Není to sociálně-terapeutické pracoviště*
- *Nemusí jím být každý zaměstnavatel s více jak 50% zaměstnanci se zdravotním postižením*

V publikaci Studie infrastruktury sociální ekonomiky v ČR⁴ jsou použity následující definice pojmů sociální ekonomiky:

Sociální ekonomika je souhrn aktivit uskutečňovaných subjekty sociální ekonomiky, jejichž cílem je zvýšit zaměstnanost v místních podmínkách anebo uspokojit další potřeby a cíle komunity v oblasti ekonomického, kulturních a environmentálního rozvoje.

Sociální podnikání jsou podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Hraje důležitou roli v místním rozvoji a často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk je z větší části použitý pro další rozvoj sociálního podniku.

Sociální podnik je subjekt sociálního podnikání. Naplňuje veřejně prospěšný cíl, který je formulován v základacích dokumentech.

Integrační sociální podnik je právnická nebo fyzická osoba naplňující veřejně prospěšný cíl, kterým je zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce, a tento cíl je formulován v základacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního.

---

⁴ BEDNÁRIKOVÁ, Daniela a Petra FRANCOVÁ. *Studie infrastruktury sociální ekonomiky v ČR: plná verze*. Praha: Nová ekonomika, 2011. ISBN 978-80-260-0934-4.

Aktuální výzvy Evropského sociálního fondu vymezují sociální podnik jako podnik, jehož hlavní společensky prospěšný cíl spočívá v zaměstnávání a sociálním začleňování osob znevýhodněných na trhu práce. Tento společensky prospěšný cíl musí být realizován ve čtyřech oblastech – sociální, ekonomický, environmentální a místní.

Sociální prospěch je potom stanoven těmito podmínkami:

a) zaměstnávání a sociální začleňování osob ze znevýhodněných skupin, min. podíl zaměstnanců ze znevýhodněných skupin činí 30 %, min. úvazek pro zaměstnance z cílových skupin je 0,4, zaměstnanci z cílových skupin musí mít uzavřenou pracovní smlouvu nebo dohodu o pracovní činnosti (dohoda o provedení práce není pro zaměstnance z cílových skupin akceptovatelná);

b) účast zaměstnanců a členů na směřování podniku,

c) důraz na rozvoj pracovních kompetencí znevýhodněných zaměstnanců;⁵

Ekonomický prospěch má být zajištěn tím, že více než 50 % případného zisku je reinvestováno do rozvoje sociálního podniku a/nebo pro naplnění jeho společensky prospěšných cílů. Řízení podniku a manažerské rozhodování musí být nezávislé a minimálně 30% z celkových výnosů musí být tržby z prodeje výrobků a služeb.

Analýzou uvedených definic můžeme dojít k formulaci společných atributů, tedy charakteristik sociálních podniků tak, jak jsou nejčastěji používány.

- Primárně používaný atribut je cíl sociálního podniku. Sociální podnik při své činnosti sleduje nejen ekonomický, ale zároveň i sociální, popř. environmentální prospěch, z něhož těží skupina lidí, komunita nebo společnosti.
- Z pohledu ekonomického soustavně vykonává ekonomické aktivity, alespoň částečně vytváří tržby z prodeje výrobků a služeb, je nezávislý, schopný zvládat ekonomická rizika. Provozováním své aktivity prospívá společnosti či specifické skupině (znevýhodněných) lidí. Jeho zaměstnanci dostávají za svoji práci řádně zapláceno, podílejí na strategickém směřování podniku.
- Důležitým znakem sociálního podniku je, že případný zisk je používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku nebo k naplnění veřejně prospěšných cílů.

---

⁵ Výzva k předkládání žádostí o podporu: 03_17_129 Podpora sociálního podnikání. 30.6.2017. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor realizace projektů ESF.

- Sociální podnik dbá zároveň i na environmentální a místní prospěch. Upřednostňuje místní komunitu, spolupracuje s místními aktéry, využívá místní zdroje, přičemž zohledňuje environmentální aspekty výroby i spotřeby.

1.2 Legislativní prostředí

Je třeba zdůraznit, že v dosud platné legislativě není problematika sociálního podnikání jasně zahrnuta. Odborníci, samotní podnikatelé i další odborná veřejnost toto považují za velký nedostatek a volají po jednoznačné legislativní úpravě.⁶

Vláda ČR na tuto situaci zareagovala a 15.5.2017 schválila věcný záměr zákona o sociálním podnikání. Bohužel vzhledem k novému volebnímu období a současné situaci při sestavování vlády legislativní proces zřejmě dále nepokračuje.

Fungování sociální ekonomiky je tedy legislativně určováno mnoha zákony. Nejdůležitější zákony, které ovlivňují tyto oblasti:

1.2.1 Právní forma

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

Sociální podnikatel si může vybrat z několika možností právní formy. Každá z nich má na podnikání, podnikatele a další zainteresované osoby specifické požadavky a hodí se tudíž k různým způsobům podnikání. Sociální podnikání je specifické především tím, že usiluje kromě finančního zisku i o další cíle. Snaží se naplňovat specifické principy, které v „běžném“ pojetí podnikání na podnikatele kladeny nejsou. Tím je výběr právní formy složitější.

---

⁶ V dotazníkovém šetření sociálních podniků v ČR za rok 2015 provedeném společností P3 – People, Planet, Profit uvedlo 80% dotazovaných sociálních podnikatelů potřebu existence zákona o sociálním podnikání. Jako důvod určovali potřebu pročistit trh od subjektů, které toto označení zneužívají nebo lepší porozumění ze strany obchodních partnerů a širší veřejnosti

(Dotazníkové šetření sociálních podniků 2015. In: *České sociální podnikání* [online]. [cit. 2017-10-31]. Dostupné z: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/ke-stazeni/pruzkumy-a-setreni/1360-dotaznikove-setreni-socialnich-podniku-2015>)

Společnost P3 People, Planet, Profit, která se dlouhodobě zabývá mj. monitoringem sociálního podnikání v ČR, ve svém Dotazníkovém šetření sociálních podniků 2015 uvádí následující tabulku vývoje počtu sociálních podniků jednotlivých právních forem v letech 2013 – 2015.⁷

TABULKA

PRÁVNÍ FORMA	2013		2014		2015	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
s.r.o.	45	45%	54	47%	73	48%
v.o.s. (veřejná obchodní společnost)	0	0%	1	1%	1	1%
o.p.s. (obecně prospěšná společnost)	24	24%	27	23%	38	25%
Ústav	X	X	x	x	X	X
o.s. (občanské sdružení) / spolek	16	16%	15	13%	13	9%
a.s.	1	1%	1	1%	2	1%
Družstvo	5	5%	6	5%	9	6%
církevní právnická organizace	0	0%	1	1%	3	2%
OSVČ	8	8%	9	8%	10	7%
Jiná	1	1%	1	1%	2	1%

Tab. 1 Počet sociálních podniků dle právní formy

Jak je uvedeno, většina sociálních podniků se nachází v právní formě s.r.o., následuje o.p.s, družstevních právních forem je minimum. Od 1.1.2014, kdy začal platit nový občanský zákoník a zákon o obchodních korporacích, nastaly v oblasti právních forem podniků výrazné změny. Zároveň byl zrušen zákon č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech, nově tedy tyto podniky nebudou moci vznikat. Mají je nahradit mj. nově definované - ústavy, nadace či sociální družstva.

Data ve výše uvedeném výzkumu jsou za rok 2015, tedy krátce po změnách zákonů, vliv těchto legislativních změn se naplno projeví až v delším horizontu.

Pro úplnost uvedu stručný popis jednotlivých, v sociálním podnikání nejčastěji využívaných, právních forem.

⁷ Dotazníkové šetření sociálních podniků 2015. In: *České sociální podnikání* [online]. [cit. 2017-10-31]. Dostupné z: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/ke-stazeni/pruzkumy-a-setreni/1360-dotaznikove-setreni-socialnich-podniku-2015>

Společnost s ručením omezeným je definována v zákoně o obchodních korporacích⁸ jako společnost, za jejíž dluhy ručí společníci společně a nerozdílně do výše, v jaké nesplnili vkladové povinnosti. Minimální vklad je 1 Kč. Orgány společnosti jsou jednatelé, valná hromada, dozorčí rada, popř. další. Základní dokument je společenská smlouva.⁹ Jak bylo uvedeno, je s.r.o. nejčastěji využívaná forma sociálních podniků. Tato forma má řadu výhod – lze ji založit pouze jednou osobou, je poměrně transparentní, má vyšší šance na získání úvěru. Na druhou stranu je to forma využívaná v podnikatelské sféře a proto je spojována se snahou vytvářet zisk.

Obecně prospěšná společnost je upravena zákonem 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, který byl k 1.1.2014 zrušen novým občanským zákoníkem. Pokud ale u nějaké obecně prospěšné společnosti nedojde k transformaci na jinou formu, řídí se tímto zákonem i nadále. Účelem obecně prospěšné společnosti je poskytování obecně prospěšných služeb uvedených v zakládací listině. Obecně prospěšná společnost může vlastním jménem podnikat v rámci tzv. doplňkové činnosti, případný zisk musí být použit na poskytování obecně prospěšných služeb, pro které byla obecně prospěšná společnost založena. Toto podnikání ale neodpovídá definici sociálního podnikání. Pokud se o.p.s. rozhodne podnikání rozšířit nad úroveň doplňkové činnosti, je vhodné založit sociální podnik jiné právní formy.

V novém občanském zákoně jsou nově definované právní formy ústav nebo spolek. Ústav¹⁰ je v zákoně jednoznačně definován jako organizace, jejímž účelem je provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky. Na rozdíl od ústavu je spolek¹¹ spíše univerzální právní forma. Lze ji využít pro nejrůznější účely, může se věnovat libovolným činnostem. Hlavním účelem spolku ani ústavu ale nesmí být podnikání. Spolek musí mít minimálně 3 členy, nejvyšší orgán je členská schůze. Ústav je vhodnou formou především pro poskytovatele sociálních a jiných služeb, výsledky činnosti provozované ústavem musí být každému rovnocenně dostupné. Ústav může být založen již i jedním zakladatelem, pro další subjekty, kteří s ústavem vstupují do právních

---

⁸ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, §132 - §242

⁹ Zákon 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech

¹⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 402 - §418

¹¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 214 - §302

vztahů, pak může mít určitou vypovídající hodnotu také výše vkladu zapsaná v rejstříku ústavů.

Nově byla definována právní forma Sociální družstvo¹², určená především pro sociální podniky. Osoby, pro které sociální aktivity vyvíjí, jsou zároveň jeho členy. To družstvo odlišuje například od společnosti s ručením omezeným, která se takové aktivity rozhodne rozvíjet také. Ve stanovách sociálního družstva jsou uvedeny mimo jiné cíle a podmínky provozování činnosti a také informace o tom, jak se naloží se ziskem. Členem družstva se může stát ten, kdo vykonává práci v družstvu na základě pracovní smlouvy nebo za účelem dobrovolnosti. Družstvo se rozhoduje dle výsledků hlasování na členské schůzi a každý člen má ze zákona přesně jeden hlas. Tuto skutečnost mohou dále upravit pouze stanovy družstva. Pokud se sociální družstvo zruší, vzniká jeho členům nárok na finanční podíl na likvidačním zůstatku.

1.2.2 Vedení účetnictví a daní

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví

Daňová legislativa

Sociální podniky jsou povinny, stejně jako ostatní ekonomicky aktivní subjekty v ekonomice, vést účetnictví a plnit daňové povinnosti. Někteří sociální podnikatelé vidí nedostatky v nesouladu daňového zvýhodnění v ziskových právních formách definovaných zákonem o korporacích a neziskovými formami dle občanského zákoníku. Daňové zvýhodnění hlavní činnost nestátních neziskových organizací nelze uplatnit pro ziskové formy podnikání, přestože jsou založeny za jiným než ziskovým cílem.¹³

1.2.3 Zaměstnávání pracovníků

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

---

¹² Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, §758 - §773

¹³ VYSKOČIL, Marek. Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020. In: *Úřad vlády České republiky* [online]. [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_vyskocil_pro_web.pdf

Nejdůležitějším zákonem v oblasti pracovního práva je zákoník práce. Definuje základní podmínky pracovně právních vztahů, práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů. Významnou část zákoníku práce jsou ustanovení upravující bezpečnost a ochranu zdraví při práci, prevenci pracovních úrazů a udržení dobré kondice zaměstnanců.

Na problematiku zaměstnávání znevýhodněných osob, respektive osob se zdravotním postižením, se zaměřuje § 103 a § 237, které ukládají zaměstnavateli povinnost zajistit zaměstnanci se zdravotním postižením potřebnou úpravu pracovních podmínek, pracoviště, zřídit chráněné pracovní místo, zajistit zaučení, zvyšování kvalifikace.

Zákon o zaměstnanosti se též zabývá nepřímo sociálními podniky, v oblasti řešení chráněných pracovních míst a oblasti zaměstnávání zdravotně postižených. Upravuje práva a povinnosti související se zdravotním postižením, stanovuje nástroje a motivace podpory zaměstnavatelů vedoucích k zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

Vyskočil ve svém Podkladu pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020¹⁴ upozorňuje, že platná legislativa není cílená na sociální podniky obecně, řeší především problematiku osob se zdravotním postižením. Podpora není cílená na další znevýhodněné skupiny, jako jsou etnické menšiny, lidé se závislostmi, lidé po výkonu trestu, dlouhodobě nezaměstnaní či lidé bez domova. Proto zaznívá požadavek sociálních podnikatelů, aby nebyla dotována státem pouze skupina zdravotně postižených, ale aby se politika zaměstnanosti rozšířila i na další znevýhodněné skupiny. Současná podoba zákona o zaměstnanosti vede k převisu sociálních podniků zaměřených na skupinu osob se zdravotním postižením, třebaže se nejedná o skupinu největší. Změna podpory z politiky zaměstnanosti státu by měla být předmětem diskuse v souvislosti se sociálním podnikáním.

---

¹⁴ VYSKOČIL, Marek. Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020. In: *Úřad vlády České republiky* [online]. [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_vyskocil_pro_web.pdf

1.2.4 Zákony související s podnikáním

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání

Zákon o odpadech

134/2016 Sb. Zákon o zadávání veřejných zakázek

Sociální podniky se stejně jako jiné podniky řídí zákony upravující podnikání, živnostenským zákonem, zákonem o odpadech a mnohými dalšími, které se vztahují přímo ke konkrétnímu oboru podnikání.

Zvláštní význam pro sociální podniky má zákon o zadávání veřejných zakázek, ve kterém je nyní uvedena možnost zvýhodnění sociálních podniků. Zákon stanoví právo vyhradit zakázku dodavatelům se zaměstnanci s postižením. Těchto zakázek se budou moci zúčastnit subjekty zaměstnávající alespoň 50 procent osob se zdravotním postižením. Dřívější zákonná úprava realizace veřejných zakázek, která obsahovala navíc ještě 15% zvýhodnění ceny nabízené sociálními podniky, byla v novém zákoně vypuštěna kvůli tomu, že nepřiměřeně zasahovala do hospodářské soutěže.

2 Pracovní začlenění osob se zdravotním postižením

2.1 Osoby se zdravotním postižením

Výraz „osoba se zdravotním postižením“ lze velice těžko definovat. Lze ho sice vymezit podle druhu postižení, podle důsledků, podle věkových kategorií, apod. Každý obor proto používá různé pohledy. Ve školství je zažitý termín „speciální vzdělávací potřeby“, v sociální oblasti se zaměřuje na úroveň soběstačnosti a v pracovní oblasti na úroveň pracovní schopnosti.

Přesto vyberu několik definic. V pedagogickém slovníku je postižený jedinec definován jako „*je postižený nějakým druhem trvalého tělesného, duševního, smyslového nebo řečového postižení, které mu bez speciální pomoci víceméně znemožňuje splňovat požadavky běžného vzdělávacího procesu a proudu*“¹⁵

---

¹⁵ PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8772-8, s 171

Světová zdravotnická organizace definuje postižení jako „*částečné nebo úplné omezení schopností vykonávat některou činnost nebo více činností, které je způsobeno poruchou nebo dysfunkcí orgánu*“¹⁶

Zdravotní postižení, nemoci, úrazy aj. jsou dle Světové zdravotnické organizace (WHO) klasifikovány pomocí Mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10 a pomocí Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví MKF. MKN poskytuje etiologický základ, MKF vymezuje funkční schopnosti a omezení spojené s danými zdravotními problémy. Obě klasifikace, které jsou součástí celé skupiny mezinárodních klasifikací WHO-FIC, se vzájemně doplňují a měly by být proto využívány v součinnosti.

Součástí MKF je rovněž definice základních pojmů, které bývají široce používány, ale často v různém pojetí jejich významu. Postižení (disability) je dle MKF termínem zastřešujícím poruchy, hranice aktivit a omezení participace. Jankovský ve své publikaci Ucelená rehabilitace dětí dodává, že tento pojem vyjadřuje omezení či neschopnost, jehož následkem nelze vykonávat veškeré činnosti obvyklým způsobem, a které postihuje člověka na úrovni celého jedince.¹⁷ Porucha (impairment) představuje ztrátu nebo abnormalitu somatických či fyziologických funkcí a struktur, včetně funkcí mentálních. Dotýká se změny pouze na úrovni tělního orgánu či systému a může být chápána pouze jako signifikantní odchylka od statisticky stanovených norem populace. Znevýhodnění (handicap) chápeme jako snížení, resp. omezení možností daného člověka ve srovnání s tím, co by běžně zvládl bez tohoto znevýhodnění.

V českém prostředí je tato problematika řešena v několika zákonech a vyhláškách. V zákoně 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění jsou v § 39 definovány jednotlivé stupně invalidity takto:

Pojištěnec je invalidní, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní schopnosti nejméně o 35 %.

Jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla

nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, jedná se o invaliditu prvního stupně,

nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %, jedná se o invaliditu druhého stupně,

nejméně o 70 %, jedná se o invaliditu třetího stupně.

---

¹⁶ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5. s 17

¹⁷ JANKOVSKÝ, Jiří. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. Praha: Triton, 2001. ISBN 80-725-4192-7, str. 31

Na to navazuje zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, kde je v §67 jasně specifikováno, kdo je považován za osobu se zdravotním postižením. Tím je člověk, kterému byla přiznána invalidita I., II. nebo III. stupně. Přiznání invalidity I., II. nebo III. stupně je spojeno s nárokem na pobírání invalidního důchodu.

Dále je za osobu se zdravotním postižením považována osoba zdravotně znevýhodněná. To je člověk s prokazatelnými zdravotními komplikacemi, které nejsou natolik závažné, aby jim byl přiznán invalidní důchod.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách definuje v § 3 zdravotní postižení jako „tělesné, mentální, duševní, smyslové nebo kombinované postižení, jehož dopady činí nebo mohou činit osobu závislou na pomoci jiné osoby“.

2.2 Práce a zaměstnávání

2.2.1 Princip normalizace, integrace a inkluze

Pro jedince s postižením je třeba utvářet takové prostředí, aby měl stejné podmínky k životu jako jedinec bez postižení. K tomu směřuje normalizace. Tento pojem vznikl již v 60. letech minulého století v Dánsku. Stěžejní oblasti principu normalizace zahrnují:

- normální denní rytmus
- normální životní rutinu (rozlišování práce a volného času)
- normální roční rytmus
- příležitosti pro normální vývoj v průběhu života
- respekt k jednotlivci (k jeho přáním, touhám a rozhodnutím)
- kontakt mezi pohlavími
- normální ekonomický standard (poskytnutí základních finančních prostředků)
- standardy v prostředí a společenství (stejně jako pro jiné občany – velikost zařízení, vybavenost)¹⁸

Cílem normalizace tedy není měnit osoby s postižením na tzv. „normální“, ale přijetí postiženého člověka i s jeho postižením.

---

¹⁸ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5, str. 24-25

Cesta, jak dosáhnout normalizace je integrace. Tzn. začlenění do běžných aktivit ve společnosti, na běžných místech a ve spolupráci s jinými lidmi.

Ještě vyšší stupeň zapojení osob s postižením do společnosti je definován v inkluzi. Je to proces, jak překonat společenské vyloučení tím, že postiženého zahrneme přímo do společnosti, nezůstane někde na jejím okraji. Nikdo není vylučován ze společnosti kvůli tomu, že je jiný. Při inkluzi jsou všichni „normální“.

V současné době se klade velký důraz na inkluzi ve vzdělávání, ale je zde i oblast práce.

2.2.2 Význam práce pro člověka se zdravotním postižením

Práce zaujímá v životě člověka nezastupitelnou úlohu. Je důležitou podmínkou jeho plnohodnotného začlenění do společenského života. Přináší člověku nejen ekonomickou samostatnost, umožňuje mu zajistit si určitý materiální prospěch, uspokojit svoje potřeby, ale hlavně určuje jeho místo ve společnosti, uspokojuje jeho potřeby ctižádosti, sebeuplatnění a sebeúcty. Zároveň je tím ovlivněn i postoj společnosti k danému člověku.

Neschopnost nebo nemožnost najít zaměstnání nebo ztráta zaměstnání vyvolávají jednak psychické a somatické reakce v samotném člověku, jednak reakce sociální, kdy dochází ke změně postojů společnosti k této osobě. Člověk ztrácí důvěru v sebe sama, snižuje se pocit vlastní hodnoty i důvěra v ostatní lidi, může to vést až k beznaději a depresi. Nastává sociální izolovanost a zároveň narůstají konflikty ve vlastní rodině. To vše se projevuje v somatologii člověka a často to vede ke zhoršení zdravotního stavu.¹⁹

V případě osob se zdravotním postižením je riziko nezaměstnanosti vyšší než u zdravých lidí. Profesor Tomáš Sirovátka v rozhovoru pro časopis Sociální práce uvádí: *Odhady míry nezaměstnanosti zdravotně postižených se pohybují okolo 30%. A dodává, že k tomuto číslu je třeba ještě připočítat 20% zdravotně postižených, kteří práci nehledají, protože nevěří, že by ji našli.*²⁰

---

¹⁹ BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha. ISBN 80-247-9006-8.

²⁰ SIROVÁTKA, Tomáš a Roman BALÁŽ. Řešení nezaměstnanosti po česku: 12 až 20 miliard na dávky a necelé 3 miliardy na aktivní politiku zaměstnanosti. *Sociální práce*. 2014, **2014**(1), 11-16.

Podle posledních informací za rok 2017 podpořil Úřad práce ČR v rámci nástrojů a opatření aktivní politiky zaměstnanosti 8 552 osob se zdravotním postižením. Na podporu jejich zaměstnanosti poskytl za 12 měsíců celkem 5,72 mld. Kč (v roce 2016 – 5 mld. Kč, za rok 2015 pak – 4,38 mld. Kč).²¹

Pracovní uplatnění osob s postižením je v naší společnosti, kde je kladen důraz na produktivitu práce a výkon, stále těžší. Komplikuje to i fakt, že tyto osoby mají často kromě zdravotního hendikepu také nízkou kvalifikaci. Na druhou stranu část veřejnosti vnímá nezaměstnanost osob se zdravotním postižením jako běžnou věc. Uspěje-li člověk na trhu práce, pak je to vnímáno jako něco mimořádného.²²

Eliminací faktorů, které brání zaměstnávání osob se zdravotním postižením a motivací potenciálních zaměstnavatelů je úloha státu a jeho sociální politiky.

Existuje mnoho faktorů, které mají vliv na zaměstnanost osob se zdravotním postižením. Kromě všeobecně platných faktů o stavu pracovního trhu má velký vliv i ochota jednotlivých zaměstnavatelů přijímat tyto pracovníky. Mnozí zaměstnavatelé s nimi nemají žádnou zkušenost, nemají informace o jejich schopnostech, omezeních, neumí si představit, jak takového člověka začlenit do své firmy, obávají se nízké produktivity práce lidí s postižením.²³

Mgr. Lenka Nádvořníková PhDr. prováděla v roce 2012 na toto téma v Libereckém kraji výzkum.²⁴ Jeho cílem bylo zjistit a zanalyzovat názory osob se zdravotním postižením, zaměstnavatelů a pracovníků Úřadů práce ČR na obecné překážky integrace OZP na trh práce. Výzkumníci formulovali 5 hlavních překážek a respondenti měli označit stupeň jejich preference od 1 – nejzávažnější po 5 nejméně závažné.

Níže uvádím tabulku s formulovanými předpoklady a počtem odpovědí s hodnotou 1 – nejvíce závažný v členění podle jednotlivých skupin respondentů.

---

²¹ ÚP ČR poskytl loni 5,7 mld. Kč na podporu zaměstnávání OZP. In: *Helpnet* [online]. 13. 2. 2018 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz/aktualne/cr-poskytl-loni-57-mld-kc-na-podporu-zamestnavani-ozp>

²² BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha. ISBN 80-247-9006-8.

²³ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5, str. 60 - 63

²⁴ NÁDVOŘNÍKOVÁ, Lenka. Bariéry v přístupu osob se zdravotním postižením na trh práce. *Sociální práce*. Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2014, **2014**(1), 51-64. ISSN ISSN 1213-6204.

Překážka	OZP	Zaměst.	ÚP
Nedostatečná informovanost o OZP	53%	67%	32%
Celkový nedostatek pracovních příležitostí	69%	93%	67%
Negativní doporučení posudkových lékařů ²⁵	63%	45%	12%
Nízká motivace zaměstnavatelů	31%	36%	16%
Předsudky ve společnosti	51%	26%	24%

Tab. 2 Odpovědi respondentů výzkumu s hodnotou 1- nejzávažnější 1

Na základě zjištěných skutečností a vyhodnocení výsledků výzkumu Nádvořníková doporučuje některá opatření, která by mohla pomoci k vyšší integraci OZP na trh práce:

- Doporučuje zřídit na ÚP zvláštní zaměstnance, kteří budou podávat informace potencionálním zaměstnavatelům OZP. Tím by se měla zlepšit nejen informovanost o OZP, ale hlavně zvýšit motivace zaměstnavatelů.
- Změnit sankční charakter neplnění povinného podílu zaměstnávání OZP na jinou formu – např. na povinné vzdělávání OZP nebo umožnění pracovní rehabilitace tak, že by se finanční prostředky odváděly na zvláštní účet, ze kterého by tyto činnosti byly hrazeny
- Snaha o změnu společenského klimatu – odstranění předsudků a mýtu o OZP. Medializace problematiky zaměstnávání OZP
- Změna v posuzování zdravotního stavu OZP na pozitivní rekomandaci posudkových lékařů
- Zavést možnost kooperace v systému politiky zaměstnanosti a systému sociálních služeb
- Zvýšení kvantity i kvality podpůrných programů pro zaměstnavatele, využívat i investičních pobídek²⁶

2.3 Podpora zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ze strany státu

Každý člověk má právo na práci, a tedy i právo na pomoc státu při jejím získání. Cílem státní sociální politiky samozřejmě nemůže být zajištění konkrétní práce

²⁵ Posudek lékařů je formulován negativně, tzn. uvádí, jaké činnosti nemůže OZP vykonávat, nikoliv to, jaké činnosti vykonávat může.

²⁶ NÁDVORNÍKOVÁ, Lenka. Bariéry v přístupu osob se zdravotním postižením na trh práce. *Sociální práce*. Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2014, **2014**(1), 51-64. ISSN ISSN 1213-6204.

pro všechny občany, ale celková podpora vedoucí k vytváření nových pracovních příležitostí, podpora ekonomické aktivity a přípravy lidí na zaměstnání.

Česká republika má zpracovány dva základní dokumenty, týkající se této problematiky. Jde o Strategii politiky zaměstnanosti do roku 2020 a Strategie sociálního začleňování 2014 – 2020. Z nich vychází jednotlivé konkrétní formy podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

Zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti proto stanovuje, že osobám se zdravotním postižením má být na trhu práce poskytována zvýšená ochrana. K zajištění této ochrany a k podpoře zaměstnanosti osob se zdravotním postižením stát využívá pracovní rehabilitaci, pracovní místa pro osoby se zdravotním postižením, chráněné pracovní dílny, společensky účelná místa a sociálně terapeutické dílny. Problematika pracovní rehabilitace, chráněných pracovních míst a chráněných pracovních dílen je vymezena zákonem č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti v jeho třetí části týkající se zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Společensky účelná pracovní místa jsou rovněž součástí tohoto zákona, ovšem jsou interpretována v části páté „Aktivní politika zaměstnanosti“. Sociálně terapeutickými dílnami se zabývá zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

2.3.1 Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitace je souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání pro osobu se zdravotním postižením. Je zabezpečována místně příslušným krajským úřadem na žádost osoby se zdravotním postižením, která je uchazečem nebo zájemcem o zaměstnání evidovaným na úřadu práce. Pracovní rehabilitace probíhá na základě individuálního plánu s ohledem na zdravotní stav žadatele a jejím obsahem je poradenská činnost zaměřená na volbu povolání, teoretická a praktická příprava pro zaměstnání (zapracování na vhodné pracovní místo). Příprava na práci může trvat nejdéle 2 roky a probíhá přímo na pracovišti zaměstnavatele (i s případnou pomocí osobního asistenta), v chráněných dílnách či na chráněných pracovních místech nebo ve vzdělávacích zařízeních. Součástí pracovní rehabilitace jsou i specializované rekvalifikační kurzy zaměřené na získání nových znalostí a dovedností potřebných k úspěšnému vykonávání zvoleného zaměstnání.²⁷

---

²⁷ PFEIFFER, Jan. *Koordinovaná rehabilitace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2014. ISBN 978-80-7394-461-2, str. 162

2.3.2 Příspěvek na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením

Do 31. 12. 2017 zákon o zaměstnanosti v této souvislosti uváděl termín Chráněné pracovní místo. Od 1. 1. 2018 platí novela zákona, ve kterém byl použit termín Příspěvek na zřízení pracovního místa pro OZP. Podle mého názoru jde o změnu terminologie, význam tohoto opatření zůstává stejný. Jde o vytvoření pracovního místa zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením. K vytvoření tohoto místa dochází na základě písemné dohody s úřadem práce, uzavírá se na dobu 3 let.. Pro osobu se zdravotním postižením činí příspěvek na chráněné pracovní místo maximálně osminásobek průměrné mzdy v národním hospodářství, pro osobu s těžším zdravotním postižením maximálně dvanáctinásobek. Je-li vytvořeno více než 10 chráněných pracovních míst může tento příspěvek v prvním případě činit maximálně desetinasobek, ve druhém maximálně čtrnáctinásobek. Příspěvek může být poskytnut i osobě se zdravotním postižením, která se rozhodne k vykonávání samostatné výdělečné činnosti. Dále může být poskytnut příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů na chráněné pracovní místo.²⁸

2.3.3 Chráněný pracovní trh a dohoda o uznání zaměstnavatele za zaměstnavatele na chráněném trhu práce.

Zde opět došlo novelou zákon o zaměstnanosti, účinnou k 1. 1. 2018 ke změně terminologie. Dřívější Příspěvek na podporu zaměstnávání OZP na chráněném pracovním místě je nyní nahrazen Dohodou o uznání zaměstnavatele za zaměstnavatele na chráněném trhu práce.

Zaměstnavatel, zaměstnávající na chráněných pracovních místech (§ 75) více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců, uzavře písemnou dohodu o uznání za zaměstnavatele na chráněném trhu práce. Pak se mu poskytuje příspěvek na podporu zaměstnávání těchto osob formou částečné úhrady vynaložených prostředků na mzdy nebo platy a dalších nákladů²⁹. Výše příspěvku je závislá na skutečně vynaložených nákladech na mzdy a platy (maximálně do výše 75%

---

²⁸ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti §75-§77

²⁹ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti §78a

těchto nákladů) a na stupni postižení pracovníka. Na pracovníka se zdravotním postižením je to nejvýše 12000 Kč.

2.3.4 Společensky účelné místo

Společensky účelné pracovní místo je zřízeno na základě dohody s úřadem práce. Místo je obsazováno uchazeči, kteří nejsou schopni zajistit si zaměstnání jiným způsobem. Jedná se i o místo zřízené za účelem výkonu samostatné výdělečné činnosti. Na tato místa je úřadem práce poskytován příspěvek. Příspěvek může být poskytován do výše mzdových nákladů včetně pojistného tohoto zaměstnance. Příspěvek může být poskytován nejdéle po dobu 24 měsíců.³⁰

2.3.5 Povinnost zaměstnávat osoby se zdravotním postižením

Paragraf 81 a 82 zákona o zaměstnanosti má za cíl napomáhat zvyšování zaměstnanosti osob se zdravotním postižením tím, že stanovuje povinnost pro zaměstnavatele s více než 25 zaměstnanci v pracovním poměru zaměstnávat osoby se zdravotním postižením, a to ve výši povinného podílu těchto osob na celkovém počtu zaměstnanců. Tento povinný podíl je předepsán ve výši 4 %. Subjekty splňující danou podmínku, tak mají povinnost zaměstnávat osoby se zdravotním postižením v pracovním poměru. Pokud tak nečiní, mají možnost kompenzovat toto nařízení jinými způsoby, a to odebíráním výrobků nebo služeb od zaměstnavatelů zaměstnávajících více než 50 % osob se zdravotním postižením, zadáváním zakázek těmto zaměstnavatelům, odebíráním výrobků nebo služeb od chráněných pracovních dílen nebo zadáváním zakázek těmto subjektům. Poslední možností kompenzace je pak odvod do státního rozpočtu, který činí za každou osobu se zdravotním postižením, která by měla být zaměstnána, 2,5násobek průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství. Veškeré uvedené způsoby je možné i vzájemně kombinovat.

---

³⁰ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti §113

2.3.6 Slevy na dani

Další forma státní podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením jsou slevy na dani. Podle zákona č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů si poplatníci daně z příjmů fyzických a právnických osob mohou tuto daň v daném zdaňovacím období nebo v jeho části snížit:

- a) o částku 18 000 Kč a její poměrnou část za každého zaměstnance s postižením, s výjimkou zaměstnance s těžším zdravotním postižením,
- b) o částku 60 000 Kč a její poměrnou část za každého zaměstnance s těžším zdravotním postižením

2.4 Podpora sociálního podnikání ze strany EU

Evropská unie považuje sociální ekonomiku za velmi důležitou z několika důvodů. Přispívá k efektivní konkurenci na trzích, otevírá možnosti pro tvorbu pracovních míst a nové formy podnikání a zaměstnávání. Oceňuje, že je založena na aktivitách členů, poznává nové ekonomické a sociální potřeby a posiluje význam občanské participace.³¹

Konkrétní podpora sociálního podnikání ze strany EU je realizována prostřednictvím dotací. Dotace na rozvoj sociálního podnikání je možné získat i v rámci aktuálního Programového období 2014 – 2020 v Operačním programu Zaměstnanost a Integrovaném regionálním operačním programu.

Operační program Zaměstnanost řídí Ministerstvo práce a sociálních věcí a pokrývá tyto činnosti:

- *podpory zaměstnanosti,*
- *rovné příležitosti žen a mužů,*
- *adaptability zaměstnanců a zaměstnavatelů,*
- *dalšího vzdělávání,*
- *sociálního začleňování a boje s chudobou,*
- *modernizace veřejné správy a veřejných služeb*

---

³¹ DOHNALOVÁ, Marie. *Sociální ekonomika v evropském kontextu*. V Brně: Nadace Universitas, 2006. Scientia (Nadace Universitatis Masarykiana). ISBN 80-720-4428-1.

- *podpory mezinárodní spolupráce a sociálních inovací v oblasti zaměstnanosti, sociálního začleňování a veřejné správy.*³²

V rámci tohoto programu je nyní vyhlášena výzva č. 129 OPZ "Podpora sociálního podnikání", která podporuje vznik nových podnikatelských aktivit v oblasti sociálního podnikání. Výzva podporuje projekty, které vytváří a zachovávají nová pracovní místa v sociálních podnicích, projekty na vzdělávání zaměstnanců a na podporu marketingu sociálních podniků a provoz sociálních podniků.³³

Integrovaný regionální operační program, který řídí Ministerstvo pro místní rozvoj, je široce zaměřený program směřující k vylepšení kvality života v různých částech České republiky formou podpory rozvoje konkurenceschopnosti, infrastruktury, veřejné správy a dalších oblastí. Má čtyři prioritní osy:

1. Zvýšení konkurence schopnosti v území se zaměřuje na rozvoj silniční sítě, dopravních systémů apod.
2. Zkvalitnění veřejných služeb v území se zaměřuje jednak na sociální a zdravotní oblast a také na vzdělávání a celoživotní vzdělávání.
3. Posílení institucionální kapacity veřejné správy zaměřené na modernizaci, zvýšení transparentnosti a efektivitu veřejné správy.
4. Technická pomoc se zabývá efektivním řízením operačního programu.³⁴

V rámci IROP je aktuálně vyhlášeno několik výzev na vznik či rozšíření sociálního podniku v různých regionech ČR. Např. Výzva MAS Regionu Poodří – IROP – Sociální

---

³² *OP Zaměstnanost* [online]. MPSV [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/programy/op-zamestnanost>

³³ *Výzva k předkládání žádostí o podporu: 03_17_129 Podpora sociálního podnikání.* 30.6.2017. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor realizace projektů ESF. Dostupné také z: <https://www.esfcr.cz/documents/21802/6529653/text+v%C3%BDzvy+v%C4%8D.+129.pdf/4961c363-60ac-4925-8c79-aa1d0a5edc66?t=1497275618591>

³⁴ *Integrovaný regionální OP* [online]. [cit. 2018-03-16]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy/Integrovaný-regionální-operacní-program>

podnikání – integrované projekty CLLD, nebo Výzva MAS Region Kunětické hory-IROP-Sociální podnikání-I.

Jako příklad dobré praxe uvádím realizaci projektu Krabičky v.d. – sociální podnik³⁵ z roku 2011. Toto výrobní družstvo si v rámci projektu nakoupilo strojové vybavení, nábytek do dílen i šaten, počítače a automobil. Díky tomuto projektu začalo vyrábět atypické obaly v malosériové produkci. Zaměstnalo 4 pracovníky se zdravotním znevýhodněním. V současné době rozšířilo svůj sortiment i o další produkty, které úspěšně prodává.³⁶

---

³⁵ 4-Niklova-sociální-Krabičky. In: *Strukturální fondy* [online]. [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Systemove-stranky/Vyhledavani?searchtext=soci%C3%A1ln%C3%AD+podn&searchmode=anyword>

³⁶ *Krabičky - výrobní družstvo* [online]. [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <http://eshop.krabickyvd.cz/cz/>

Praktická část

3 Výzkumný proces

V praktické části jsou uvedeny příklady dobré praxe sociálního podnikání. Na vybraném vzorku sociálních podniků ověřuji a porovnávám výzkumné otázky.

3.1 Kritéria výběru

Výběr podniků nebyl náhodný. Při výběru jsem se řídila několika kritérii. Především jsem vybírala ty podniky, kde jsem předpokládala, že naplní parametry sociálního podniku, tak jak jsem je popsal v kapitole 1.1. Dalším kritériem byla právní forma podniku. Chtěla jsem zjistit, jaký vliv má právní forma na fungování podniku. Proto jsem vybrala podniky s různou právní formou. Posledním kritériem byla fáze existence podniku. Vybrala jsem podnik na začátku jeho fungování, dlouhodobě fungující podnik a podnik, který svou činnost ukončil. Posledním kritériem bylo místo působení České Budějovice. Svým výběrem jsem chtěla pokrýt co nejrozsáhlejší škálu sociálních podniků.

3.2 Výzkumné otázky:

Jak naplňují vybrané podniky znaky sociálního podnikání

V návaznosti na kapitolu 1.1 budu ověřovat tyto atributy sociálního podniku:

- **Cíl** - Sociální podnik při své činnosti sleduje nejen ekonomický, ale zároveň i sociální, popř. environmentální prospěch, z něhož těží skupina lidí, komunita nebo společnosti.
- **Ekonomika** - Alespoň částečně vytváří tržby z prodeje výrobků a služeb, je nezávislý, schopný zvládat ekonomická rizika. Provozováním své aktivity prospívá společnosti či specifické skupině (znevýhodněných) lidí. Jeho zaměstnanci dostávají za svoji práci řádně zapláceno, podílejí na strategickém směřování podniku.
- **Rozvoj** - Případný zisk je používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku nebo k naplnění veřejně prospěšných cílů.
- **Místní prospěch** - Upřednostňuje místní komunitu, spolupracuje s místními aktéry, využívá místní zdroje, přičemž zohledňuje environmentální aspekty výroby i spotřeby.

3.3 Metodologie výzkumu

Použila jsem několik technik sběru dat – analýzu dokumentů podniku (stanovy, webové stránky, výroční zprávy, propagační materiály apod.), provedla jsem rozhovory s představiteli organizací, u fungujících podniků jsem aplikovala zúčastněné pozorování.

Při zpracování témat jsem použila metody kvalitativního výzkumu.

Jako hlavní metodu sběru dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor s vedoucím pracovníkem jednotlivých podniků. Připravila jsem si okruhy otázek, které jsem potom s respondenty při rozhovoru probírala. Během rozhovoru jsem nedodržovala přesně pouze pevnou strukturu, ale při dotazování jsem se přizpůsobila okolnostem, k základním otázkám jsem přidávala otázky doplňující i témata nová. Respondenty jsem nechala volně hovořit a v odůvodněných případech měnila pořadí či formulaci otázek.

Rozhovory jsem zaznamenala na digitální záznamník. Záznamy jsou uchovávány v digitální podobě. Všichni respondenti byli předem seznámeni s použitím získaných dat.

4 Příklady dobré praxe

4.1 1. sociální družstvo VLNA

1. sociální družstvo VLNA (dále jen VLNA) bylo založeno v březnu 2014. Převzalo aktivity chráněné dílny s třinácti zaměstnanci, které hrozilo uzavření. Zbývá se činností původní dílny v oblasti demontáže elektrozařízení a nově vybudovali vlastní systém bezplatného svozu elektroodpadu od výrobců, montážních a instalačních firem. Zároveň rozšířili poskytované služby o skartaci dokumentů, balící a kompletační práce a obchodní činnost.

Hlavní specializace dílny je mechanická demontáž a recyklace elektronických, elektrických i telekomunikačních zařízení. Demontovaná zařízení jsou určena k druhotnému zpracování, popř. ekologické likvidaci. VLNA je certifikované zařízení pro ekologickou likvidaci.

Další důležitou činností jsou služby a kooperace při různých montážních, kompletačních či balících činnostech. Dílna je vybavena pracovišti pro ruční třídící, kontrolní či montážní práce. Má pneumatické, elektrické či mechanické přístroje. Pracovní skupiny jsou sestaveny tak, aby byla zajištěna požadovaná kvalita prací dle zadání či vzoru.

V rámci poskytované činnosti skartace a správy dokumentů nabízí VLNA třídění písemností a jejich skartaci ve stupni utajení 3, tedy vysoká úroveň ochrany. Může zajistit také vyprázdnění šanonů, odstranění folií a odvoz.³⁷

VLNA se věnuje i volnému času svých zaměstnanců a jejich rodinných příslušníků. Provozuje klub, kde se lidé společně setkávají, tráví spolu volný čas při nejrůznějších činnostech – společné vaření, vyrábění drobných předmětů, sportovní činnost, např. plavání apod.

VLNA působí v pronajatých prostorách, pro svou činnost využívá dílny a sklady.

Ve VLNĚ je celkem zaměstnáno cca 20 lidí, z toho 18 se zdravotním znevýhodněním. 4 lidé mají 1. stupeň invalidity, 2 lidé 2. stupeň 12 lidí 3. stupeň invalidity. Z pohledu druhu postižení pracují zde převážně lidé s mentálním postižením, následuje lehké tělesné, duševní onemocnění, 2 lidé mají zrakové postižení a jeden pracovník je hluchoněmý. Všichni pracovníci pracují na zkrácený pracovní úvazek. Výše úvazků se liší, někdo pracuje 6 hodin každý den, někdo jen několikrát týdně po dvou hodinách.

Řídící činnost chráněné dílny zajišťují 2 lidé, jeden se stará o zajištění zakázek dílny – jedná se zákazníky, shání nové zakázky apod. Druhý pracuje na pozici provozního pracovníka, zajišťuje vlastní průběh všech zakázek, řídí provoz, stará se o administrativu, personální zajištění. Vlastní organizaci práce v dílně má na starosti jeden ze zaměstnanců na pracovní pozici mistr.

4.1.1 Ověřování atributů sociálního podnikání

Cíl

Právní forma sociální družstvo je apriory určená k sociálnímu podnikání. Podle stanov družstva je hlavním cílem nabízet pracovní uplatnění znevýhodněným osobám. V podmínkách standardní soutěže v komerčním prostředí chce udržet dlouhodobou prosperitu s důrazem na transparentní a slušné jednání, pružný přístup k potřebám zaměstnanců i obchodních partnerům³⁸.

---

³⁷ Propagační materiály 1.sociálního družstva VLNA

³⁸ *Stanovy společnosti: 1. sociální družstvo VLNA* [online]. In: . [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=17500353&subjektId=860897&spis=434293>

Tento cíl je ve VLNĚ každodenně naplňován. Strávila jsem zde hodně času přímým pozorováním a konstatuji, že prioritou pro vedení družstva nejsou ekonomické cíle, ale zájem pracovníků. Při plánování činnosti dílny je vždy komplikované posoudit, jaké činnosti jsou jednotliví pracovníci schopni vykonávat. Na jedné straně je třeba zvážit ekonomiku dílny a na druhé schopnosti pracovníků. Jde zde především o to zapojit do práce všechny. Tlak na ekonomickou stránku svádí k tomu brát složitější zakázky, což potom může vést k přetěžování schopnějších pracovníků a opomíjení méně schopných. Toto je ve VLNĚ perfektně zvládnuté. Přestože je velmi složité zajistit přísun peněz, odmítá dílna zakázky, které by nezajistily práci i méně schopným pracovníkům.

Ekonomika

VLNA je samostatný subjekt. Na základě údajů vykázaných v účetních výkazech družstva³⁹ lze konstatovat:

- Tržby z prodeje výrobků a služeb tvoří cca 80 % z celkových výnosů.
- Mzdové náklady jsou v celkových nákladech nejvýznamnější položka.
- Organizace vytváří zisk

Tyto hodnoty a výsledky mého osobního pozorování vypovídají o tom, že VLNA je ekonomicky stabilní podnik, který řádně vyplácí zaměstnancům jejich mzdu. Naplňují tedy další znak sociálního podnikání.

Rozvoj

V souladu s definicí sociálního družstva v zákoně o obchodních korporacích má VLNA ve svých stanovách uvedeno, že mezi své členy může rozdělit nejvýše 33 % disponibilního zisku a to až poté, co naplní všechny fondy, které zřídila. Za poslední tři roky byl výsledkem hospodaření VLNY zisk. Ten nerozděluje, ponechává ho v podnikání.

Místní prospěch

VLNA úzce spolupracuje s poskytovateli sociálních služeb v Českých Budějovicích při výběru pracovníků. Většina zaměstnanců VLNY jsou zároveň jejich klienty. Jde např. o Centrum sociálních služeb Empatie nebo Fokus České Budějovice. Zároveň VLNA

---

³⁹ *Účetní výkazy: 1. sociální družstvo VLNA*. 2016. České Budějovice.

úzcce spolupracuje s Centrem Arpida, jejíž uživatelé sem chodí jedenkrát týdně v rámci praxe Sociálně terapeutických dílen. VLNA je tedy významným článkem v komunitě zaměstnávání lidí se znevýhodněním.

Je třeba také zmínit environmentální přínos, který je dalším atributem sociálního podnikání. Činnost družstva je především ekologická likvidace elektronických, elektrických přístrojů, ale i papírového odpadu. Z odpadu vytváří suroviny pro další zpracování.

Shrnutí a doporučení

Na základě ověření atributů sociálního podnikání konstatuji, že VLNA naplňuje všechny znaky a navíc je i příkladem dobré praxe sociálního podniku. Je zde ideálně propojené hledisko ekonomické, sociální, environmentální i místní.

Ve VLNĚ je výborná atmosféra. Vedení otevřeně pracovníky informuje o problémech, se kterými se potýká i o úspěších, kterých se podařilo dosáhnout. Výsledkem toho je komunita lidí, kteří mají různé schopnosti a možnosti, ale jde jim o společnou věc – udržení a rozvoj družstva a s tím spojená jistota pracovních míst.

Je zde ideálně propojeno hledisko ekonomické a sociální. Na jedné straně se důsledně dodržuje poměrně vysoké pracovní tempo, na druhé se dbá na takovou strukturu zakázek, která umožní zapojení všech pracovníků.

Dodržuje se pracovní doba, je pevně stanovena její struktura. Rozložení práce je přizpůsobeno možnostem pracovníků. Pracovní doba je rozdělena několika menšími přestávkami.

Vedení dbá i na dobrou atmosféru. Pracovníci společně tráví i mimopracovní čas. Mají založený Klub, kde se schází zaměstnanci a jejich rodinní příslušníci a společně podnikají různé zájmové aktivity.

4.2 Aditus Pro z.ú.

Aditus Pro, z.ú. (dále jen Aditus) byl založen v červnu 2016 za účelem podpory pracovního a sociálního začlenění dospělých osob se zdravotním postižením (zejména klientů centra ARPIDA), jejich samostatného, naplněného a nezávislého života uprostřed běžné společnosti. Zakladatelem je "ARPIDA, centrum pro rehabilitaci osob se zdravotním postižením, z.ú."⁴⁰

---

⁴⁰ *Aditus Pro* [online]. [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: <https://www.adituspro.cz/o-nas/>

Cílem jeho fungování je tedy především vytvořit pracovní příležitosti pro absolventy vzdělávacího procesu v centru Arpida ideálně tak, aby to byl most pro jejich další uplatnění mimo chráněné prostředí.

Aditus je na začátku. Nyní plně funguje první etapa jeho činnosti tj. Zeleň-úklid-údržba, která se zaměřuje na zahradnické práce jako je sečení trávy, zametání, úklid chodníků, nátěry, drobné opravy apod. Zároveň realizuje praxi pro studenty praktické školy při centru Arpida a cvičné pracoviště pro uživatele sociálně terapeutické dílny centra Arpida. Realizuje i "přípravu k práci" v rámci pracovní rehabilitace organizované úřadem práce. V budoucnu svou činnost plánuje rozšířit o dílnu, popř. prádelnu, pekárnu, kavárnu apod. V každém případě výrobní program bude vždy vytvářen především podle toho, co zvládnou pracovníci a samozřejmě co je ekonomicky udržitelné.

V současné době zaměstnává 4 pracovníky na chráněných pracovních místech, z toho dva jsou invalidé 1. stupně, a dva 2. stupně.

Aditus začíná svou činnost zezdola, vychází z možností pracovníků. Tím, že úzce navazuje na činnost svého zakladatele centrum Arpida, je pro něj jasná struktura potencionálních pracovníků. Pro ně hledá vhodný výrobní program.

4.2.1 Ověřování atributů sociálního podnikání

Cíl

Důvod vzniku Aditusu je podle slov pana ředitele následující: „Důležité je, že naše činnost navazuje na služby centra Arpida. Pokud jsou tedy uživatelé potenciálně schopni a motivovaní k zaměstnání, tak cílem je vytvořit takové příležitosti, aby to zaměstnávání mohli vykonávat, v ideálním případě aby to byl most, že by našli zaměstnání někde jinde, mimo tohle chráněné prostředí.“

Lze tedy říci, že prioritou je sociální aspekt. Ekonomický je postupně formován, vychází důsledně z potřeb potencionálních pracovníků. Vedení organizace hledá výrobní program pro danou skupinu klientů. Neplatí to opačně, není dán výrobní program, pro který je třeba najít vhodné personální zajištění.

Atribut sociálního podnikání je naplněn. V kontextu s tímto slovním spojením je sociální pohled výrazně převyšuje ekonomický.

Ekonomika

Aditus je mladá společnost. Rok 2017 byl pro ni první rok běžného fungování. Podařilo se dosáhnout toho, že tržby za služby spolu s příspěvky od úřadu práce zajistily běžný chod provozu. Nestáčí na další rozvoj.

Proto vedení společnosti podniká další kroky na zajištění finanční prostředků na rozvoj. Podařilo se např. získat dar od Nadace ČEZ na dodávku pro pracovní skupinu Zeleň.

V současné době existuje poměrně velká závislost na zakladateli centru Arpida. Aditus sídlí v jeho prostorách, je jeho největší zákazník (Aditus má uzavřenou smlouvu o údržbě zeleně a dalších pracích, která mu zajišťuje pravidelný měsíční příjem), Centrum Arpida mu poskytuje další služby (vedení účetnictví, personalistiku apod.). Pan ředitel se vyjádřil takto: “Samostatnost je v tuto chvíli omezená. Svébytnost zatím nemůže být úplná, přinejmenším do doby než budeme zcela nezávislí na jakékoliv spolupráci s Arpidou personálně či místně. Ale v těch věcech, kde si už rozhodujeme samostatně, nemám žádný problém s ovlivňováním..“

Vedení Aditusu si je této závislosti vědomo a postupně pracuje na větší samostatnosti a soběstačnosti.

Rozvoj

Při rozhodování, jakou právní formu organizace zvolí, byl jasný záměr zaměřit se na neziskové formy. Do úvahy připadal spolek nebo ústav. Za vhodnější formu byl zvolen ústav. Vedení organizace nechtělo vybrat některou z korporátních forem kvůli tomu, že u nich není jednoznačně deklarována povinnost případný zisk vložit zpět do podnikání. Pan ředitel to komentoval takto: „Věděl jsem, že vytváření pracovních příležitostí pro uživatele z Arpidy nebude nic jednoduchého a určitě bude mít lepší tvář organizace neziskového charakteru, která bude moci žádat různé nadace o dary či granty než s.r.o., které se tohoto už svou právní formou zříkalo.“

Podle definice ústavu v obchodním zákoníku může být zisk použit jen k podpoře činnosti, pro niž byl ústav založen a k úhradě nákladů na vlastní správu.⁴¹

Vzhledem ke krátké době existence nebylo možné toto ověřit.

---

⁴¹ Zákon č. 89/2014 Sb., občanský zákoník, § 403

Místní prospěch

Aditus je navázán na skupinu lidí se zdravotním znevýhodněním v Českých Budějovicích. Úzce spolupracuje s centrem Arpida nejen při zaměstnávání jejich bývalých uživatelů, ale také realizuje praxi pro studenty praktické školy při centru Arpida a cvičné pracoviště pro uživatele sociálně terapeutické dílny centra Arpida.

Spolupracuje také s jiným poskytovatelem sociálních služeb, např. v rámci své činnosti provádí údržbu zeleně Domovu Libnič.

Shrnutí a doporučení

Aditus je podnik na začátku své činnosti. Ze své podstaty a z dosud provedených kroků lze říci, že naplňuje všechny atributy sociálního podnikání.

Vedení podniku přistupuje k rozvoji pomalu a promyšleně. Rozvoj vychází především z potřeb a možností cílové skupiny potenciálních zaměstnanců. Při plánování rozvoje vedení podniku naráží na nejasnou legislativu. Nejasné definice pojmů, měnící se přístupy státních orgánů, neexistence zákona o sociálním podnikání, to jsou fakta, která rozvoj podniků jako Aditus brzdí. Pan ředitel použil následující slova: „Ohrožující pro nás může být nejasná legislativa. Při plánování vycházíme z nějakých východisek, ať už právní formy či dalších a ty se neustále mění. Např. poslední novela zákona o zaměstnanosti, kde se mění definice pojmů, pro nás to znamená znovu žádat o to, o co jsme žádali loni a co máme na tři roky...“

Výrazným znakem Aditusu je závislost na jeho zakladateli centru Arpida. To přináší výhody v podobě zázemí etablované organizace, všeobecné povědomosti o Arpidě a jejím dobrém jménu. Na druhou stranu je třeba získat větší nezávislost a samostatnost podniku. To je důležité i pro pracovníky Aditusu, kteří jsou absolventi vzdělávacího procesu Arpidy, popř. bývalí uživatelé sociálních služeb. Jsou to tedy lidé, kteří v Arpidě strávili celé dětství a je třeba jim nabídnout i možnosti uplatnění mimo centrum Arpida.

4.3 Pekárna Mezi proudy – sociální podnik

Pekárna Mezi proudy-sociální podnik (dále jen Pekárna) vznikla v roce 2014. Založila ji nezisková organizace Mezi proudy o.p.s, která se hlavně zabývá sociální rehabilitací a sociálním bydlením.

Impulsem k rozšíření činnosti o.p.s. byla potřeba umožnit klientům sociální rehabilitace zaměstnání ve skutečném pracovním poměru reálné firmy. Zároveň se naskytla možnost pronájmu plně vybavené pekárny za přiměřené nájemné.

Pekárna zaměstnávala 2 pracovníky s mentálním postižením, 1 pracovníka, který byl dlouhodobě evidován na úřadu práce a 1 pracovníka bez postižení na řídicí pozici.

Při založení Pekárny se předpokládalo, že se podaří získat odbyty v některém z velkých supermarketů v Českých Budějovicích. Výrobky se začaly prodávat na příležitostných akcích, trzích. Při hledání odbytišť management spoléhal především na značku „sociálního podnikání“, předpokládal, že podaří upozornit na své výrobky díky této značce.

Během času ale zjistili, že trh s pekařskými výrobky je naplněn, možná přesycen. Proto navázali spolupráci s Ekonomickou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Společně vymýšleli marketingovou strategii podnikání.

Po roce a půl fungování byl provoz Pekárny ukončen.

Příčinu nezdaru ředitel o.p.s. vidí v tom, že projekt nebyl na začátku dobře připraven. Nebyl proveden důkladný rozbor trhu s pekařskými výrobky, nebyla propočítána ekonomika provozu. Zároveň podcenili personální zajištění provozu, především na úrovni managementu. Pekárna nebyla schopna garantovat pravidelné dodávky kvůli vyšší nemocnosti pracovníků se znevýhodněním.

Všichni pracovníci o.p.s. měli velkou chuť a byli ochotni věnovat hodně svého času zavedení provozu Pekárny. Nikdo z nich ale neměl žádné zkušenosti s podnikáním. Pracovníci se postupně vzdělávali v této oblasti a zjišťovali, že zvolený výrobní program je nad jejich možnosti. Pokoušeli se získat projekt na financování rozvoje a provozu Pekárny, ale ekonomicky bylo evidentní, že další fungování není perspektivní. Proto byla činnost Pekárny nakonec ukončena.

4.3.1 Ověřování atributů sociálního podnikání

Cíl

Pekárnu založila o.p.s. jako další ze svých činností. Důvody pro její vznik formuloval ředitel organizace takto: „Řešili jsme otázku zaměstnávání našich klientů, a nabídl se prostor k využití, tak jsme se rozhodli, že do toho půjdeme“ Hlavním motivem tedy byla možnost uplatnění pro klienty sociální služby sociální rehabilitace, umožnit jim pracovat v reálném pracovním procesu. Cílem bylo vybudovat ekonomicky fungující podnik,

kde se uplatní osoby se zdravotním znevýhodněním. V Pekárně byli zaměstnáni celkem 3 lidé – z toho 2 se zdravotním znevýhodněním a 1 dlouhodobě nezaměstnaný, evidovaný na úřadu práce.

Atribut sociálního podnikání v této oblasti je tedy naplněn.

Ekonomika

Činnost Pekárny byla založena na vlastní výrobě pečiva. Vlastní pekařský provoz byl materiálně zajištěn v pronajatých prostorách. Problém byl s odbytem. Nebyli předem domluvené možnosti distribuce hotového pečiva. Za dobu existence Pekárny se nepodařilo zajistit dostatečný odbyt. Pan ředitel to komentuje takto: „Časem jsme zjistili, že segment pekařství je přesycený. Předpokládali jsme, že stačí prezentovat, že se jedná o sociální podnik, ale zjistili jsme, že je třeba umět se dostat mezi ostatní pekárny. A to jsme neuměli.“ Ekonomické aktivity tedy byly vykonávány, ale ne v takové míře, aby to umožnilo dlouhodobé samostatné fungování podniku.

Všichni zaměstnanci Pekárny byli řádně placeni. Mzdové náklady byly největší nákladovou položkou. Zároveň podnik dostával příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném pracovním místě.

Rozvoj

Zakladatel Pekárny – obecně prospěšná společnost je ve své hlavní činnosti poskytovatel sociálních služeb. Pekárna byla pouze část jeho aktivit. Neměla samostatnou právní subjektivitu, nebylo vedeno samostatné účetnictví. Případný zisk by byl součástí hospodářského výsledku celé o.p.s. Je tedy evidentní, že tento znak sociálního podniku je naplněn již z podstaty právní formy podniku.

Místní prospěch

Pekárna měla svou výrobu v pronajatých prostorách Domova Libnič. Zaměstnanci byli obyvateli Českých Budějovic a okolních obcí. Výrobky Pekárny byly prodávány především na území města České Budějovice. Při výrobě byly používány suroviny z jihočeské produkce.

Lze říci, že atribut sociálního podnikání prospěch místní i environmentální je splněn.

Shrnutí

Na základě uvedených informací konstatuji, že Pekárna vyhovovala všem atributům sociálního podniku. Toto slovní spojení měla tedy ve svém názvu oprávněně.

O to víc je nepříjemné, že o její existenci píše v minulém čase.

*Sociální podnikání je prozatím nad naše síly. Možná se na toto pole někdy vrátíme, v nejbližší době to ovšem neplánujeme.*⁴² To jsou slova z Výroční zprávy 2016 společnosti Mezi proudy o.p.s. Pekárna ukončila svou činnosti po 1,5 leté existenci.

Vedení společnosti se k tomuto kroku rozhodlo především kvůli nemožnosti prosadit se se svými pekařskými výrobky na trhu. Ředitel společnosti v rozhovoru konstatoval: „Celý projekt byl už zpočátku špatně připraven. Chyběl propracovaný ekonomický rozbor činnosti, nebyl proveden průzkum trhu s pekařskými výrobky. Myšlenka zaměstnávat lidi se zdravotním postižením byla špatně uchopena, je třeba zvolit takový výrobní program, který organizace zná a dělá. Není dobré takový podnik stavět na zelené louce. Je lepší rozšířit stávající fungující podnikání a tam zaměstnat pracovníky se znevýhodněním.“

Provoz nebyl dostatečně zajištěn ani po personální stránce. Velký problém byl s vedoucím pekařem. Za dobu existence se vystřídali na této pozici 2 lidé a ani jeden z nich se neosvědčil. Zároveň chyběl kmenový pracovník společnosti, který by se rozvoji Pekárny systematicky věnoval.

Je třeba ocenit nadšení a zápal, se kterým se do podnikání všichni zaměstnanci vrhli. Bohužel v tvrdém konkurenčním prostředí to nestačí.

4.4 Diskuse

Na základě informací, které se mi o zkoumaných sociálních podnicích podařilo získat, a po následné analýze jsem dospěla k závěru, že všechny tyto podniky splňují charakteristiky sociálního podnikání, tak jak jsem je vymezila v kapitole 1.1:

- **Cíl** - Sociální podnik při své činnosti sleduje nejen ekonomický, ale zároveň i sociální, popř. environmentální prospěch, z něhož těží skupina lidí, komunita nebo společnosti.
- **Ekonomika** - Alespoň částečně vytváří tržby z prodeje výrobků a služeb, je nezávislý, schopný zvládat ekonomická rizika. Provozováním své aktivity prospívá společnosti

---

⁴² *Výroční zpráva 2016: Mezi proudy o.p.s.* [online]. In: . [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/0B2r_89PURdgTdxNpbGFWWmpDRjQ/view

či specifické skupině (znevýhodněných) lidí. Jeho zaměstnanci dostávají za svoji práci řádně zapláceno, podílejí na strategickém směřování podniku.

- **Rozvoj** - Případný zisk je používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku nebo k naplnění veřejně prospěšných cílů.
- **Místní prospěch** - Upřednostňuje místní komunitu, spolupracuje s místními aktéry, využívá místní zdroje, přičemž zohledňuje environmentální aspekty výroby i spotřeby.

Motivem k založení sociálního podniku byla ve všech třech případech především potřeba pomoci cílové skupině s uplatněním na trhu práce. Jak uvádím v kapitole 2.2.2. lidé se zdravotním postižením hledají velmi těžce uplatnění na současném trhu práce, přitom téma práce je významnou součástí normálního života člověka. Sociální podnik musí ale současně s tím vyvíjet podnikatelskou aktivitu, která by mohla v budoucnu přinášet zisk do dalšího rozvoje podnikání. Ve vybraných podnicích šlo především o prospěch zaměstnanců. Někdy je to na úkor ekonomiky.

Na příkladu Pekárny je vidět, že ekonomický pohled je velmi důležitý a je mu třeba věnovat velkou pozornost. Zároveň nezdar tohoto podniku upozornil i na to, že se nelze spoléhat na „značku“ sociálního podniku coby výhodu na trhu. Ukázalo se, že je to možná mírná konkurenční výhoda, ale nelze na ní postavit obchodní strategii.

Na druhou stranu lze statusu sociálního podniku využít při získávání zakázek v rámci splnění povinnosti stanovené v zákoně o zaměstnanosti v § 81 tzv. náhradního plnění (viz kapitola 2.3.5). Ve VLNĚ získávají právě díky této povinnosti významnou část zakázek. Závisí to pochopitelně na výrobním programu podniku. Tohoto institutu lze snadněji využít při získávání zakázek v oblasti likvidace odpadů nebo údržby zeleně, hůře (ale není to nemožné) při dodávkách pečiva.

Podle mého názoru jde v sociálním podnikání o to, správně vybalancovat dva pohledy. Jednak ekonomický, je třeba zajistit udržitelnost podnikání, vytvářet alespoň minimální zisk. A zároveň je třeba respektovat, že činnost sociálních podniků není zaměřena jen tímto směrem, že je zde i druhý pohled – sociální. Opět jde o nastavení rovnováhy mezi pomocí potřebným a ekonomickým pohledem. Pokud se nepodaří správně nastavit tuto rovnováhu, stane se ze sociálního podnikání buď běžné podnikání s cílem maximalizovat zisk (zvítězí ekonomický pohled) nebo sociální služba (převaha sociálního pohledu).

Tématem hodnocení efektivity a sociálního přínosu se zabývá i Vyskočil v Podkladu pro koncepci vlády vůči NNO do roku 2020. Konstatuje, že pro vytvoření systému

posuzování sociálních podniků je třeba nejprve jasně definovat a legislativně ukotvit sociální podnikání jako takové.⁴³ Přesto považuje hodnocení finančního zdraví a sociálních dopadů za potřebné a to zejména kvůli tomu, aby veřejná podpora byla směřována tam, kde to má smysl a ne do nefunkčních podniků.⁴⁴

Ve VLNĚ se tato rovnováha podařila nastavit. Významný vliv na to má cílová skupina zaměstnanců a úroveň jejich postižení. Jsou zde zaměstnání lidé, kteří nemají žádné nebo jen malé motorické postižení. Fyzickou práci proto dobře zvládají, výrobní program podniku je postaven na jejich schopnostech a zároveň je ekonomicky efektivní.

Složitější situace je v Aditusu. Jeho zaměření na bývalé klienty Centra Arpida, tzn. osoby s tělesným nebo kombinovaným postižením ovlivňuje zaměření podniku. Ten je, alespoň prozatím, zaměřen především sociálně. Ekonomická činnost je zatím málo rozsáhlá. Potěšující je, že i tak je vlastní provoz soběstačný. Aditus zvolil cestu vícezdrojového financování. Velkou výhodou jsou zkušenosti vedení organizace se získáváním různých grantů a dotací, díky kterým je zajištěn rozvoj podniku.

Vícezdrojové financování je směr jakým je možné zajistit optimální fungování sociálního podniku. Přitom je nutné oddělit provozní a investiční část financování. Provozní financování, které zajišťuje produkční činnost podniku, by mělo být řešeno z příjmů podniku nebo prostřednictvím jednoduchých úvěrů. Investice na pořízení hmotného majetku nebo investice související s rozšířením podniku mohou být financovány cizími zdroji.⁴⁵ V současné době se nabízí široké spektrum možností, jak toto zajistit. Nejvýznamnější jsou dotace a projekty státu nebo EU (viz kapitola 2, zejména 2.4).

---

⁴³ VYSKOČIL, Marek. Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020. In: *Úřad vlády České republiky* [online]. [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_vyskocil_pro_web.pdf

⁴⁴ VYSKOČIL, Marek. Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020. In: *Úřad vlády České republiky* [online]. [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_vyskocil_pro_web.pdf

⁴⁵ JETMAR, Marek. *Financování sociálních podniků - externí zdroje financování dostupné v ČR* [online]. In: . [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: http://server.universium.cz/publikace/9_financovani_socialnich_podniku.pdf

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo ověřit, zda vybrané organizace, vykonávající podnikatelskou činnost naplňují atributy sociálního podnikání.

Před samotným výzkumem bylo nutno se seznámit s veškerou dostupnou literaturou související s vybraným tématem, platnou legislativou a aktuálními informacemi o problematice. Po teoretické přípravě následoval výzkumný proces.

Výzkumným souborem byly tři sociální podniky, působící v Českých Budějovicích. Ke zjištění potřebných informací jsem použila kvalitativní formu výzkumu a využila jsem polostrukturovaný rozhovor spolu se zúčastněným pozorováním a analýzou dokumentů.

Výzkum potvrdil, že vybrané podniky naplňují znaky sociálních podniků. Zároveň ukázal na důležitost rovnováhy sociálního a ekonomického pohledu v tomto typu podnikání. Má-li být sociální podnik opravdovým podnikem a ne jen sociální službou, je třeba věnovat velkou pozornost právě podnikání. Nestačí pouze zkušenosti ze sociální práce, je třeba k tomu přidat podnikatelského ducha. Důležité je vymyslet atraktivní výrobní program, najít pro něj dostatečně rozsáhlý trh a budovat nezávislou sebevědomou firmu. V neposlední řadě je nezbytné nastavit správné financování podniku. Zde doporučuji vícezdrojové financování především rozvoje a investic.

Sociální podnikání je nový a skvělý fenomén, který se začíná stále více rozvíjet i v České republice. Sociální podniky se sice věnují běžným podnikatelským aktivitám, pohybují se v běžné konkurenci, ale mají i sociální přesah. To samozřejmě nelze realizovat bez podpory. Jejich existenci musí podporovat stát, a to jak formou různých příspěvků či zvýhodněním, tak i legislativní oporou a podporou propagace tohoto fenoménu. Hlavní překážky rozvoje sociálního podnikání vidím kromě legislativní oblasti také v neznalosti konceptu sociálního podnikání širokou veřejností.

Seznam použitých zdrojů:

Seznam literatury

BEDNÁRIKOVÁ, Daniela a Petra FRANCOVÁ. *Studie infrastruktury sociální ekonomiky v ČR: plná verze*. Praha: Nová ekonomika, 2011. ISBN 978-80-260-0934-4.

BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha. ISBN 80-247-9006-8.

DOHNALOVÁ, Marie. *Sociální ekonomika v evropském kontextu*. V Brně: Nadace Universitas, 2006. Scientia (Nadace Universitatis Masarykiana). ISBN 80-720-4428-1.

DOLEŽEL, Rudolf a Marie VÍTKOVÁ, ed. *Zaměstnávání osob se zdravotním postižením: příručka pro zaměstnavatele k projektu OPR LZ 3.1. "Aktivizační a vzdělávací centrum"*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-143-0.

JANKOVSKÝ, Jiří. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. Praha: Triton, 2001. ISBN 80-725-4192-7.

KURKOVÁ, Gabriela a Petra FRANCOVÁ. *Manuál: jak založit sociální podnik*. Praha: P3 - People, Planet, Profit, 2012, 41 s. ISBN 978-802-6040-422

NÁDVORNÍKOVÁ, Lenka. *Bariéry v přístupu osob se zdravotním postižením na trh práce. Sociální práce. Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2014, 2014(1), 51-64. ISSN 1213-6204.*

OUJEZDSKÁ, Izabela a Vendula GOJOVÁ. *Vzdělávání sociálních pracovníků v oblasti sociálního podnikání. Sociální práce. 2016, 2016(5), 7. ISSN 1213-6204.*

PFEIFFER, Jan. *Koordinovaná rehabilitace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2014. ISBN 978-80-7394-461-2.

PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7607-5.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8772-8.

SIROVÁTKA, Tomáš a Roman BALÁŽ. *Řešení nezaměstnanosti po česku: 12 až 20 miliard na dávky a necelé 3 miliardy na aktivní politiku zaměstnanosti. Sociální práce. 2014, 2014(1), 11-16.*

ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. Psyché (Grada). ISBN 80-247-9006-8.

Účetní výkazy: 1. sociální družstvo VLNA. 2016. České Budějovice.

Propagační materiály 1.sociálního družstva VLNA

Seznam elektronických zdrojů

Aditus Pro [online]. [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: <https://www.adituspro.cz/o-nas/>

Dotazníkové šetření sociálních podniků 2015. In: *České sociální podnikání* [online]. [cit. 2017-10-31]. Dostupné z: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/ke-stazeni/pruzkumy-a-setreni/1360-dotaznikove-setreni-socialnich-podniku-2015>

JETMAR, Marek. *Financování sociálních podniků - externí zdroje financování dostupné v ČR* [online]. In: . [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: http://server.universium.cz/publikace/9_financovani_socialnich_podniku.pdf

Krabičky - výrobní družstvo [online]. [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <http://eshop.krabickyvd.cz/cz/>

4-Niklova-sociální-Krabičky. In: *Strukturální fondy* [online]. [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Systemove-stranky/Vyhledavani?searchtext=soci%C3%A1ln%C3%AD+podn&searchmode=anyword>

OP Zaměstnanost [online]. MPSV [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/programy/op-zamestnanost>

PORKERTOVÁ, Jitka. *Sociální podnikání, obchodní společnosti a družstva* [online]. 2014 [cit. 2014-09-18]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jarmila Pokorná. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/220009/pravf_m_a2/

Sociální ekonomika. In: *Reparto* [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 2017-10-22]. Dostupné z: <https://reparto.cz/firma/dokumenty/socialni-firma/7-socialni-ekonomika-studie-mpsv/file>

Stanovy společnosti: 1. sociální družstvo VLNA [online]. In: . [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=17500353&subjektId=860897&spis=434293>

VYSKOČIL, Marek. Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020. In: *Úřad vlády České republiky* [online]. [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_vyskocil_pro_web.pdf

Výroční zpráva 2016: Mezi proudy o.p.s. [online]. In: . [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/0B2r_89PURdgTdXNpbGFWWmpDRjQ/view

Výzva k předkládání žádostí o podporu: 03_17_129 Podpora sociálního podnikání. 30.6.2017. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor realizace projektů ESF. Dostupné také z:

<https://www.esfcr.cz/documents/21802/6529653/text+v%C3%BDzvy+%C4%8D.+129.pdf/4961c363-60ac-4925-8c79-aa1d0a5edc66?t=1497275618591>

ÚP ČR poskytl loni 5,7 mld. Kč na podporu zaměstnávání OZP. In: *Helpnet* [online]. 13.2.2018 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz/aktualne/cr-poskytl-loni-57-mld-kc-na-podporu-zamestnavani-ozp>

Použité legislativní normy

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů

Zákon č. 89/2014 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, §132 - §242

Zákon 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech

Seznam tabulek

Tab. 1 Počet sociálních podniků dle právní formy.....	12
Tab. 2 Odpovědi respondentů výzkumu s hodnotou 1- nejzávažnější 1	21

Abstrakt

STROBLOVÁ, E. *Využití sociálního podnikání při pracovním začleňování osob se zdravotním postižením*. České Budějovice 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce Mgr. Jan Šesták Ph.D.

Klíčová slova: sociální podnikání, osoby se zdravotním postižením, zaměstnávání osob se zdravotním postižením, pracovní začleňování

Práce je zaměřena na sociální podnikání jako příležitost zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Teoretická část je věnována sociálnímu podnikání, jeho definování a legislativnímu prostředí, kde se sociální podniky pohybují. Dále se zabývá osobami se zdravotním postižením, jejich vymezení, významu práce. Zároveň jsou zde popsány formy podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením ze strany státu a EU. Na teoretickou část navazuje výzkum, který má za úkol ověřit znaky sociálního podnikání u třech podniků působících v Českých Budějovicích

Abstract

Use of social entrepreneurship in the labor integration of people with disabilities

Key words: social business, people with disabilities, employment of people with disabilities, inclusion

The thesis focuses on social business as an opportunity for employing people with disabilities. The theoretical part is devoted to social entrepreneurship, its definition and the legislative environment where social enterprises are moving. It also deals with persons with disabilities, their definition, the importance of work. At the same time, there are described the forms of support for the employment of people with disabilities from the state and the EU. The theoretical part is connected with the research, which is aimed at verifying the signs of social entrepreneurship in three companies operating in České Budějovice